

Voorwoord

Andere opzet Periodiek:

Deze Periodiek nr. 24 zou eind 2012 hebben moeten uitkomen. Binnen de Ludgerkring is gesproken over de voortgang van ons bulletin, Periodiek Ludgerkring Oost Gelderland. De eerste Periodiek verscheen augustus 1998, m.a.w. de Periodiek bestaat dit jaar 15 jaar, maar de Periodiek kost ons geld. Er zijn maar weinig mensen die geld overmaken. Bovendien is er sindsdien een andere manier gekomen om iets te verzenden, nl. via een nieuwsbrief.

Geen Periodiek meer, ons lijfblad met de gele omslag?

We hebben ervoor gekozen toch nog eenmaal per jaar een Periodiek uit te geven, zoals we dat gewend zijn en daarnaast willen we (minimaal) een keer per jaar ook een nieuwsbrief uitgeven, die we dan per mail versturen. Bepaalde personen en instanties blijven de Periodiek gratis ontvangen. Particulieren ontvangen de Periodiek alleen als ze die ook betalen. Omdat hij nog maar eenmaal per jaar uitkomt, wordt de bijdrage € 5,- ; men is dan tevens donateur van de Stichting.

In deze Periodiek kijken we terug op de translatio.

De Ludgerreliëk, verkregen van de Communitas Sancti Ludgeri in Essen-Werden van Klaes Sierksma (1918-2007), heeft een fraaie plaats gekregen in de Williborduskerk in Vierakker.

Rechts voor in de kerk, geplaatst in een ornament aan de pilaar.

Elke dinsdag- en donderdagmiddag is de kerk open. Men kan er een kaarsje bij branden. De contacten met Essen in Duitsland en met Zele in België krijgen aandacht. Het Ludgercomité enz.

Als Ludgerkring willen we wat gericht gaan werken, meer doelgericht. Daar hoort de vertaling bij van de Heliand. Ook hierover leest u meer in deze Periodiek, nr. 24.

Verzoek:

Degenen die de Ludger-periodiek als Nieuwsbrief willen ontvangen, moeten wel hun mailadres aan ons geven.

Degene die naast de Nieuwsbrief ook de Periodiek als boekje wil (blijven) ontvangen, wordt verzocht het gevraagde bedrag over te maken; zie aan de binnenzijde voorin.

Ludgerusbruderschaft uit Essen met fiets in Vierakker

Naast de Communitas sankti Ludgeri is er in Essen Werden ook een Ludgerusbruderschaft. Een zestal leden van deze Bruderschaft kwam zondag 20 mei met de fiets naar Vierakker.

Ze waren 's nachts om twaalf uur, na een vesper, vanuit Essen-Werden vertrokken en kwamen tijdig aan in Hengelo, waar ze de speciale viering in het kader van de estafette mee konden maken. Een hele prestatie.

We hadden niet eerder kennis gemaakt met deze organisatie. Ze zijn opgericht in 1710 door paus Clemens XI. Ook hun doel is de verering van Ludger te bevorderen. Hun belangrijkste taak is om dagelijks mensen in de basiliek te ontvangen; zij dragen er zorg voor dat deze open kan zijn. Ze tellen zo'n 80 leden, mannen en vrouwen. Op hun kleding dragen ze bij gelegenheden een speciaal kruis.

Ze waren verrast door de gastvrije ontvangst in Vierakker. Wij zijn nu door hen genodigd voor een tegenbezoek in Essen en Werden. Dat vindt plaats op de sterfdag van Ludger, dinsdag 26 maart a.s. Een viertal leden van de Ludgerkring en Gérard Martens van het Ludgercomité zijn die dag hun gast. Er is een heel programma gemaakt. De dag eindigt met een Ludgervesper om 17.00 uur, in de crypte bij het graf van de heilige Ludger.

Korte berichten en actualiteit:

- 6 januari 2013 is Berber Sierksma-Zeeff overleden, bijna 96 jaar oud, echtgenote van Klaes, die in 2007 overleed. Het archief zou, naar de wens van Klaes, naar de Communitas gaan, maar omdat het Nederlandse boeken en andere uitgaven betreft, leek het Rudolf Schütz zinvoller dat het archief in Nederland bleef. In goed overleg met de familie is het in ons bezit gekomen. Zo wordt ons archief aanzienlijk uitgebreid.
- Al langer zoeken we naar een mogelijkheid m.n. onze boeken meer openbaar te maken. Nu staan ze in een boekenkast bij een van de leden. Het plan is ze onder te brengen bij het erfgoedcentrum in Doetinchem. Het zijn nog slechts plannen. Het blijft ons bezit, maar ieder kan er dan tijdens openingstijden kennis van nemen. Henk Liefink, lid van de kring, heeft alle uitgaven gedocumenteerd. Op de website van de kring kunt u zien over welke uitgaven we beschikken.
- 17 december jl. is plotseling Dominique Benders-Bloemkolk op 52-jarige leeftijd overleden. Ze was pastor in de parochie St. Ludger en zeer betrokken bij de aandacht voor St. Ludger. Mede door haar toedoen staat er in alle 9 lokale kerken van de parochie een Ludger-vaandel. Ze nam ook deel aan een studiereis naar Münster, samen met leden van de Ludgerkring.
- Begin 2012 is op 87-jarige leeftijd overleden Paul Meyer, kostert van de parochiekerk in Billerbeck. Vanaf het begin dat we daar kwamen, zijn we door hem begroet en ontvangen, tot in de hoge toren. Daar verraste hij zijn gasten met een Duits borreltje !
- Er zijn gedachten om het Lugerkerkje in Zelhem een andere plaats te geven. Nu staat het in het park achter de bibliotheek. De gedachte is het te laten “verhuizen” naar museum Smedekinck. Daar kan het toezicht beter zijn en kan het ook meer ingepast worden in lopende programma’s.
- Heinz-Georg Surmund, lid van het Ludgercomité neemt als pastor van de St. Eusebiusparochie in Arnhem afscheid op zondag 23 juni a.s.. Hij gaat in Münster wonen. Hij blijft wel betrokken bij Ludger en Ludgercomité en/of Ludgerkring.

- Deken Willems in Zele heeft een Ludgerbeeldje laten maken, zie de afbeelding hierbij. Maar het bedrijf dat de beeldjes maakte, is afgebrand. Maar nu blijkt er toch weer een mogelijkheid te zijn, zo'n beeldje in je bezit te krijgen. Mocht je een of meer beeldjes willen hebben, laat het ons weten (zie adresgegevens voor in dit boekje). Het kost: € 55,-- en het is 36 cm. hoog

Zele nodigde ons uit

In de uitnodiging stond:

“Na vele maanden van ijzeren steigers, ben ik uit mijn korset gekropen. Velen hebben reeds gezien hoe mooi en stralend mijn huid eruit ziet. Nu sta ik terug te pronken midden op het Marktpllein in Zele. En daarom wil de kerkraad mij feestelijk vieren.”

Al vele malen zijn we genodigd naar Zele te komen. Vanwege een speciaal Ludgerconcert, vanwege een ikonentoonstelling, vanwege het 1200-jarig Ludgerfeest in 2007. Elke keer weer iets bijzonders.

Nu vanwege de kerkwijding na een grondige restauratie, eerst de binnenzijde, nu de buitenzijde. Er was een uitgebreid programma, zowel zaterdag 17 als zondag 18 november. Walter en Thea Rovers zijn er getuige van geweest.

Het programma begon met een diner voor genodigden, m.n. kerk- en gemeentebestuur. Ook Rudolf en Maria Schütz waren er te gast. Om 19.00 uur was er een academische zitting in de kerk, met muziek/zang en inleidingen. Burgemeester Patrick Poppe hield een inleiding over “de relatie gemeentebestuur – kerkbesturen”.

Daarna was er een receptie in het gemeentehuis. Anders dan hier in Nederland is er een goede samenwerking tussen gemeente en kerk, ook financieel. De restauratie wordt voor een groot deel bekostigd door de gemeente. Als slot op de vuurpijl, was er op het kerkplein een prachtige lasershow, ook op de voorzijde van de kerk.

Zondag was er om 11.00 een plechtige eucharistieviering. De leden van de Ludgerkring waren er eregasten. Als verrassing ontvingen alle gasten na afloop op het kerkplein een borreltje (of meer !), van een plaatselijke “graanstokerij”. Na weer een diner voor de gasten, was er de mogelijkheid op de gerestaureerde gewelven te kijken. Zo kon je ook de koepels van de bovenzijde zien. In de uitnodiging staat: “vanaf 14.00 uur kun je in mijn hoofd rondstappen. Je zult de grijze bulten van mijn hersens kunnen bewonderen en tussen de stevige sprieten van mijn eikenkleurige haren stappen.”

Deze barokke kerk is gebouwd in 1700, met nu nog veel objecten uit de 18-e eeuw, zoals communiebanken, biechtstoelen, orgel en preekstoel. De achthoekige toren is iets later gebouwd dan de kerk zelf, ook begin 18-e eeuw. De kerk staat midden in Zele, op een groot marktplein.

Walter Rovers

Korte terugblik op de plaatsing van de Ludgerrelik op 20 mei 2012 in de St.-Willibrorduskerk in Vierakker

Na een lange voorbereiding waarover we al eerder iets gepubliceerd hebben, werd de relik op 4 september 2011 opgehaald in Essen-Werden. Op 25 maart 2012 ging de relik van het bisschoppelijke paleis naar de Jacobuskerk in Zuilen, Ludgers geboortegrond. Pastor en lid van de Ludgerkring Jos Droste ontving daar de relik en op 22 april werd deze in Aalten verwelkomd. Via Lichtenvoorde, Zieuwent, Mariënvelde, Zelhem, Keijenborg en Hengelo kwam de relik op 20 mei aan in de kerk te Vierakker. Er volgde een plechtige installatie die door Mgr. Hoogenboom en pastoor Hogenelst in een Vesper werd verricht.

Veel belangstelling

We hadden niet te klagen aan gebrek aan belangstelling van de media. Vooraf hadden de plaatselijke kranten meerdere keren aandacht geschonken aan de translatie en ook TV-Gelderland nam de gebeurtenis op in hun journaal. De belangstelling vanuit de bevolking viel een beetje tegen. Voorafgaande aan de plaatsing waren er twee voorlichtingsavonden georganiseerd over relikwieën en Ludger, in Lichtenvoorde en in Vierakker. Pastor Surmund, lid van het Ludgercomité, verzorgde er een interessante lezing.

Opvallend was ook de komst van een zestal fietsers uit Duitsland. Zij kwamen zondag 20 mei per fiets vanaf Essen-Werden naar Vierakker, om daar de plechtigheid mee te kunnen maken.

Ze waren de nacht ervoor om middernacht vertrokken, na een reisgebed.

Na afloop van de Translatio werd aan iedere kerkbezoeker een Ludgerkaarsje uitgereikt. Daarna was er een “nazit” in het Ludgergebouw waar een kleine tentoonstelling was ingericht en waar een kop thee of koffie met een traditioneel Ludgerkoekje werd aangeboden.

Een vaste plaats in de kerk

We zijn inmiddels al weer bijna een jaar verder en inmiddels heeft de relik in een fraaie houder een plaats gekregen in de kerk. Er zijn herdenkingsplaatjes gemaakt en er kan een kaarsje worden aangestoken. Ook ligt er het verslag van 20 mei met een foto. Er zijn vele belangstellenden langs de tafel gelopen en wij hebben de vele vragen naar eer en geweten beantwoord. Tijdens de openstelling van de kerk is er ook een folder verkrijgbaar waarin de betekenis van Ludger voor de Achterhoek wordt verteld.

Dinsdag 26 maart was er, vanwege de sterfdag van Ludger, een vesper in de kerk. Zo groeit de belangstelling voor Ludger in de Achterhoek en speciaal in Vierakker.

Rien Overvelde

*leden van de Bruderschaft voor de kerk in Vierakker,
samen met bisschop Mgr. T. Hoogenboom en pastoor F. Hogenelst*

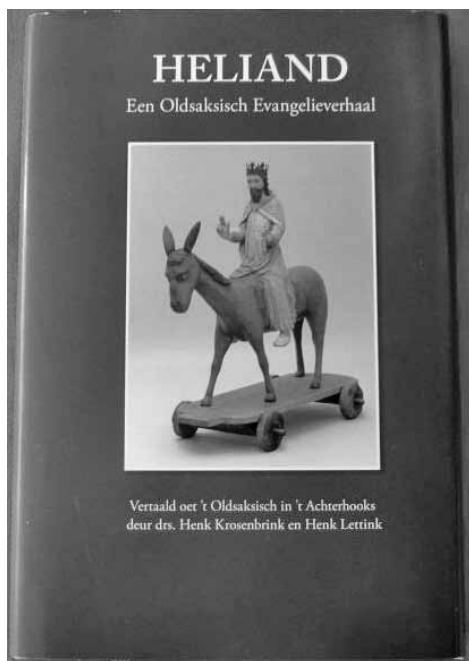
De translatio kreeg ook aandacht in het journaal van TV-Gelderland

De Heliand in het Achterhoeks

Achteraf is het verbazingwekkend dat het zo lang stil is gebleven rond de omstreeks 830 geschreven Oudsaksische Heliand. Op de middelbare school hoorde je er niets over. Literatuurhistorici wisten uiteraard van het bestaan ervan, een enkeling hield zich ermee bezig. De Saksen leefden in het gebied globaal tussen de IJssel en de Elbe. Het Oudsaksisch is verwant aan het Nederlands en van de in oostelijk Nederland gesproken dialecten is het zelfs een voorfase. Wat het als taal voorstelt en aan literatuur opleverde, is alleen al daarom interessant voor onze cultuurhistorie, zeker voor die van het oosten van ons land. In de loop der tijden is er heel wat wetenswaardigs aan de *Heliand* ontftuseld, al is nog niet op alles een antwoord gevonden. Daarom blijft het werk tot vandaag de dag wetenschappelijke belangstelling trekken. Het punt is dat op enkele ingewijden na niemand daar weet van had ... tot 2006. Toen verscheen van de hand van Jaap van Vredendaal de eerste Nederlandse vertaling van de *Heliand*. Hij schreef er een informatieve inleiding bij. En vorig jaar verschenen als vrucht van grensoverschrijdende coöperatie vijf publicaties, te weten een uitgave van de Oudsaksische Heliandtekst met een inleiding, een bibliografie en een woordverklaring met daarnaast een Groningse, een Twentse, een Munsterlandse en een Achterhoekse vertaling. Een Drentse vertaling is in voorbereiding. De Achterhoekse vertaling is gemaakt door Henk Krosenbrink en Henk Lettink.

Evangeliënharmonie

De *Heliand* (Heiland) is een evangeliënharmonie: de schrijver vat de vier evangeliën samen in één doorlopend Jezusverhaal van 6000 versregels. Hij staat daarmee in een literaire traditie, die nog niet geheel is blootgelegd. Van het werk zijn enkele losse fragmenten en twee nagenoeg volledige handschriften bewaard. Men dateert de *Heliand* tussen 825 en 850. De taal is het Oudsaksisch, waarvan men het aantal woorden op 5000 schat. Ruim de helft daarvan wordt in de *Heliand* gebruikt. De schrijver is onbekend. Hij beheerste de stof en de in zijn tijd gebruikelijke verstechniek. Hij moet dus gezocht worden in een van de toenmalige schrijfcentra. Vaakst genoemd: de voormalige Ludgerabdij en bibliotheek in Essen-Werden en die van Fulda. De *Heliand* is naar inhoud en vorm een voorbeeld van inculturatie. De schrijver heeft het Jezusverhaal ingepast in de cultuur van de Saksen. Het heeft door zijn stafrijm (beginrijm) en zijn woordenschat de vorm van het traditionele heldendicht. Christus is een held, de meest krachtige koning. Waar hij lijdt en sterft, gebeurt dat omdat hij het duldt. De verhouding met zijn apostelen heeft feodale kenmerken. Riddertrouw en -eer staan voorop. De entourage en sfeer zijn ridderlijk. Men zit bijvoorbeeld niet op een ezel maar te paard, Bijbelse plaatsnamen zijn gegermaniseerd: Nazarethburg in plaats van Nazareth. Het stafrijm wijst mogelijk op een mondelinge overlevering die aan de geschreven *Heliand* is voorafgegaan.

Werkwijze bij de vertaling in het Achterhoeks

In de *Heliand* wordt elke versregel door een natuurlijke adempauze in tweeën gedeeld is. Stafrijm van een of meer beklemteunde lettergrepen (heffingen) aan weerskanten van de cesuur verbindt de beide delen. Het versterkt de eenheid in de regel en vergemakkelijkt het memoriseren. In zijn Nederlandse vertaling heeft Jaap van Vredendaal stafrijm in de heffingen toegepast. Krosenbrink en Lettink hebben in hun Achterhoekse vertaling daarvan afgezien, bang als ze waren voor dwangmatigheid en het gevaar te ver van de oorspronkelijke tekst af te raken. Waar stafrijm goed kon, hebben ze het toegepast. Soms kwamen 't Oudsaksische en Achterhoekse rijm mooi bij elkaar, vaak ook niet. Zij hebben wel de regelverdeling en den dichtvorm aangehouden, maar het (staf)rijm meestal los moeten laten.

Het is een moeilijke arbeid geweest, maar de beide vertalers hadden hulp van wat er in de loop van de tijd vooral in Duitsland al uitgezocht en blootgelegd is. Zo hadden ze de beschikking over een woordenlijst en ook is er het een en ander bekend over de Oudsaksische taalstructuur, al zitten er gaten in die kennis, doordat er niet veel taal materiaal is. In Duitsland waren er veel eerder dan hier ook al vertalingen van den *Heliand*, zowel in poëzie als in proza. Hoewel de beide vertalers een poëzievertaling maakten, hebben ze gebruik gemaakt van de Duitse prozavertaling (1953) van Wilhelm Stapel, omdat hij de oorspronkelijke tekst nauwkeurig volgt. Henk Lettink: “De *Heliand* is een mooie christelijke tekst, maar het vertalen was ‘een heidens wark’.

Het Onze Vader in de *Heliand* en de Achterhoekse vertaling (Winterswijk/Aaltens)

- 1600 [Fadar ûsa] / firihô barno,
thu bist an them hôhon / himila rikea,
gewîhîd si thîn namo, / wordo gehwilico,
Cuma thîn / craftag riki.
Werda thîn willeo / oþar thesa werold alla,
- 1605 sô sama an erdo, / sô thar uppa ist
an them hôhon / himilo rikea.
Gef ûs dago gehwillikes râd, / drohtin the gôdo,
thîna hêlega helpa, / endi alât ûs, hebenes ward,
managoro mênschildio, / al sô we ôðrun mannum dôan.
- 1610 Ne lât ûs farlêdan / lêða wihti
sô forð an iro willeon, / sô wi wirdige sind,
ac help ûs wiðar allun / uþilon dâdiun.
- 1600 Onzen Vader, van de mensenkinder,
dén in het hoge hemelriek is,
laot owwen name deur elk woord ewi-jd wezzen!
Laot ow krachtige riek kommen möggen!
Laot in de hele wiete welt owwen wille edaone worden,
- 1605 en hier op earde net zo as daar bovven,
in het hoge, hemelse riek.
Gef ons alle dage steun, leven Hear,
owwe heilige hulpe, en, hemelsen Hearser,
do ons onze völle scholden deur, zo as wi-j dat andere leu doot.
- 1610 Laot kwaode geesten ons neet in verleiding brengen,
al bu'w willig euren wille te doen,
maor waar ons veur alle kwaoje daoden.

Het Ludgercomité van het Aartsbisdom

Het Ludgercomité onder voorzitterschap van Gérard Martens figureert naast en samen met de Ludgerkring. Haar huidige opdracht namens de bisschop van Utrecht loopt in 2014 ten einde. In de personele bezetting is inmiddels een verandering gekomen door het vertrek van Henk Liefink. Hij zat als lid van De Ludgerkring in het Comité, maar achtte deze vertegenwoordiging getalsmatig te sterk. We danken hem voor zijn rol en plezierige samenwerking binnen het Comité. Heinz-Georg Surmund neemt dit jaar in verband met zijn emeritaat afscheid van Arnhem en vertrekt naar Münster. Hij blijft lid van het Comité. Arnold Rog, enthousiast lid, valt het reizen naar de plaats van vergadering, tot nu toe bij Heinz-Georg thuis, door zijn verzwakte gezondheid zwaar en beraadt zich op zijn deelname als het Comité na een nieuwe opdracht van de bisschop aan een nieuwe periode begint. Heinz-Georg zal zijn lidmaatschap dan niet voortzetten, maar wel contact blijven onderhouden. Een nieuwe opdracht, een verandering van samenstelling, een andere vergaderplaats, een mogelijke nauwere relatie met de Ludgerkring met behoud van de contacten met en via het bisdom, er is genoeg om goed over na te denken en genoeg waarover besluiten moeten worden genomen.

Het jaarlijkse Ludgerfeest in Essen-Werden

De eerste zondag van september is in Essen-Werden traditioneel een Ludgerfeestdag. Het gebeente van Ludger, dat in een sarcofaag in de crypte van de Ludgerbasiliek rust, wordt bij die gelegenheid in een fraaie schrijn geplaatst, die tijdens de plechtige hoogmis voor het priesterkoor staat. Na de eucharistieviering wordt de schrijn in processie door de straten van Werden gedragen en weer terug naar de basiliek. Nadien wordt er een een gezamenlijke lunch gebruikt. De *Communitas Sancti Ludgeri* nodigt bij dit feest elk jaar onder andere Nederlandse gasten uit. Vanuit de Ludgerkring maken wij elk jaar graag gebruik van de uitnodiging. Wellicht wilt ook u graag mee naar de feestdag in Werden. Maak gebruik van onze website (www.ludgerkring.nl) om u als gegadigde te melden.

Gerard Bomers

De Ludgerschrein wordt elk jaar feestelijk door de straten van Werden gedragen

